

Zorica Turjačanin

Banjaluka

ZLATE SANJE OTROŠTVA

Nasiha Kapidžić-Hadžić: *Od tvog grada do mog grada*.
Sarajevo, Svjetlost 1975. (Bambi.)

V vizualno-akustičnem sozvočju stihov Nasihe Kapidžić-Hadžićeve kakor tudi v naslovu njene najnovejše zbirke *Od tvog grada do mog grada* sta najbolj naglašena dva tona, dva čustvena odtenka njene pesniške govorice.

V njenih pesmih se prepletajo skrbna materinska ljubezen in bojazen ter neskalska vedrina otroštva; medsebojna navezanost in skupni spomini pa kakor rdeča nit povezujejo zrela leta, ki jih je že neizbrisno zaznamoval čas, in zlato zgodnje otroštvo. Drama materinstva, prikazana v subtilnih stihih prejšnjega cikla *Kćeri*, je v novi knjigi izražena z bolj umirjenimi, blažjimi toni, z alegorično konkretizacijo dveh oddaljenih svetov, ki ju spajajo krvne vezi in potreba, da sivino zrelih let obsije sonce otroškega veselja in da v izkušnjah odrasle osebe otrok najde odgovor na obilico vznemirljivih vprašanj, porajajočih se iz bujne otroške domišljije spričo neznank življenja in obstoja.

Avtorica v uvodni pesmi, po njej je zbirka dobila ime, nevsiljivo določa obseg pesniške obravnave in čustveno-zvočno barvitost pripovedi, nakazuje vidne in prikrite odnose med ljudmi, ki jih povezuje otroštvo, bodisi kot konkretne resničnosti življenja ali pa so odsev lastnih spominov iz minulih let:

U tvom gradu
carstvo ptica,
dvorovi od djindjuvica
i vrt u kom
svake srijede
sunce novi cvijet isprede.

U mom gradu
kamen siv
u kamenu zvonik kriv
otkucava svakog petka
stare priče ispočetka.

Od tvog grada
do mog grada
preliječemo iznenada
ja po ružu izvezenu
ti po priču
u kamenu.

Na začetku in na koncu te knjige, v prvi in v zadnji pesmi nastopajo odrasli, ki bde izven otroškega sveta, nevidni, toda potrebni, da bi se malčki lahko brezskrbno in po mili volji igrali. Poetično besedilo v celoti govori o otroku, o vsem, kar le-ta vidi, sliši, doživlja in o čemer sanjari. Le dedki in babice, ti pohlevni, ostareli otroci, se lahko znova vračajo v čudoviti svet otroštva, da bi ob zatonu življenja spet podoživljali prijetno vznemirjenje iz davno minutih let (*Dva dječaka*); in tako ti priletni ljudje vsem razdajo svojo plemenito dobroto in zaskrbljenost, ki vejeta iz njihovih pristnih doživetij; le-ta povezujejo rosno otroštvo in pozna leta, otroke in starce kakor dan spaja jutro in večer ter prav tedaj obarva nebo z najlepšimi odtenki.

Nasihine pesmi neopazno razmikajo meje svoje tematike, kakor raste deklica, ki je zapustila otroško sobo in igranje, prerasla krilca, čevljičke in odložila klobučke: ne zmeni se več za krpice in punčke, hodi v šolo, da bi se marsikaj naučila. Seveda se tudi igra, rada pripoveduje in se smeje, začudena sprašuje to in ono, posluša in skuša ugotoviti, kaj so pravzaprav snežinke, ugiba, o čem sanjari srečni mravljinček in kako svetleča kresnica v letu drobi temo — ščepc za ščepcem.

Izredna zaverovanost v naravo, ki je tako značilna že za prejšnje Nasihine pesmi, je prisotna tudi v tej zbirki, toda tokrat ima drugačno razsežnost, tokrat pesnica ni ustvarila miniaturnih opisov, prav filigransko razvejanih v potankosti, temveč zajema detajl in vnaša v njegovo jezikovno oblikovanje nekaj metaforičnosti ljudske pripovedke. Nekatero pesmi iz te zbirke, tako na primer: *Ljeto*, *Kesten*, *Potok*, *Svitac* ali *Suton* so domiselne, duhovite, odlikuje jih koncizno izražanje in natančno opazovanje ter vsekakor sodijo v vrsto njenih najboljših stvaritev. To je otipljiv primer, kako se lahko — rekli bi — iz »male teme« v nekaj besedah ustvari pesem — miniaturno umetnino, v kateri prekipa estetično-čustveno obilje. Po svoji enostavnosti in bogastvu čustveno-asociativnih in zvočno-ritmičnih resonanc je prav izjemna pesem *Suton*:

Marama	3
srebrom tkana	4
isprača ptice dana	7 (3 + 4)
a svitac	3
zlatno zrno	4
doziva jato crno.	7 (3 + 4)

Ugašanje dneva in nastajanje teme pesnica konkretizira s prispodobami: odlete ptice dneva in prihrumi črno jato, ki ga neslišno privabi kresnica s svojo lučko, katere sij spominja na zlato zrno. Pesem, ki je vsa iz nasprotij bleščave in teme, noči in zlatih isker, zbuja izreden vizualni učinek. Hkrati zbuja akustični užitek njeno blagoglasje, notranja simetrija zvočnih kantilen, v katerih se v identično ritmični zvezi prve in druge emocionalne enote ponavljata

krajša stiha (3 in 4 zlogi), ki ju poudarja sedmerek (3 + 4) kot njuna ritmična sinteza.

Tako prva enota (3, 4 in 7 zlogov) najde v drugi svojo zrcalno podobo, odsev v vodi in odmev v njeni simetrično-ritmični ubranosti.

Takšna skladnost ritma potencira v delu nekakšno zvočno melodioznost uspavanke, ki zaradi enakomernosti deluje pomirjevalno in privablja spanec. Akustično obstojnost pojava ilustrira povezava zvočnih besed in ekspresivna barvitost stihov. Umirjenost tistih stihov, ki zazibljejo v sen, je pričarana s pričišano nazalno artikulacijo soglasnikov N, M (8) in komaj slišni let kresnice nad dremajočimi bilkami trave s soglasniki s, z, c; vsak izmed njih je trikrat ponovljen, kar kaže, kako pesnica cizelira sleherni stih, zakaj vsak njegov zlog, vsak glas, poudarek ali premor pripomore k celovitosti vtisa, daje smisel prizadevanju, izrazno, ritmično in vizualno ujeti trenutek lepote, skladnost, ki je dosegljiva edinole v muziki in poeziji.

Slikovitost (Na nebu krug od zlata / na lipi djerdan cvata // Na kamenjaru vriješ / užitu makov kriješ // U polju koli zvončiča / djeca u igri lončiča / Na klasu popac tih — / sve okuplja u stih), niansiranost, razgibanost, ekspresivna strnjenost besedila v stihu, ritem, ki vse bolj postaja relevantna komponenta pesniške govorice

(Dosadilo vrelo	6
da čami u selu	6
uzavrelo kao lončić	8
proteglo se kao končić	8
srebrnasto zatrepalo	8
niz jarak se skotrljalo	8),

vse to je prisotno v Nasihinih pesmih, ki so zlasti v miniataturi dosegle visoko stopnjo zvočne in ritmične čistosti.

V novi zbirki je očitna še ena, doslej manj znana lastnost: pravljlična slikovitost pripovedi (*Čup, čup čupovi*) kakor tudi drzne metafore, da pesem

»otkucava svakog petka
stare priče
ispočetka.«

Resnično, v partituri posameznih Nasihinih pesmi, v prvinskem nagibu doživljaja zazvene nekam znani napevi, prepoznati je lirično ubranost, ki nas sili k primerjavi predvsem dveh pesmi o kresnici. Vitezova zelo znana *Krijesnica* je s svojo skrivnostno svetlobo navdihnila že veliko pesnikov, vse od Agate Truhelke in Desanke Maksimović pa do Dobrice Erića in Ivice Vanje Rorića. Toda identičen motiv sta pesnika obravnavala z različnimi sredstvi in v različnih čustvenih odtenkih pesniške govorice.

Vitezova pesem, ki jo odlikuje ritmično-čustvena pestrost, je sestavljena iz dveh lirično ubranih delov: zavest polagoma tone v sen, svetlikajoči se let kresnice nad zaspalimi travami in prostranost sveta otroških sanj, kjer prebivajo pravljlična bitja.

Vitez je dosleden glede melodioznosti svoje pesmi, ponavljajoč uvodni stavek:

Ja svijetlim,
ja sam krijesnica,
ljetnjih večeri ja sam vjesnica,

ki ob koncu poudarja zaokroženost pesmi in zaključi čarobni krog sanj.

Pesem Nasihe Kapidžić-Hadžićeve je deskriptivna, v njej je vse polno drobnih primerjav in svetlih asociacij; porajajo se ji v subtilni duši ob pogledu na mežikajočo svetlobo kresnic, ki plešejo v noči. Mimo skupne metafore: zvezda (Ja sam zvijezda mala u letu), so vse druge posameznosti nove:

Svitac je zvijezda
na tvome čelu,
sićušna lampa
u ptičjem selu
i svjetionik
žmirkavi mali
što se u suton
u polju pali.

Svitac treperi
sunčevim tragom
i zlatnim srcem —
jedinim blagom
strpljivo, tiho
do zore same
razgrče pregršt
po pregršt tame.

Kakor je razvidno, je pesem stkana iz samih prispodob in primerjav, ki so čustveno drugače obarvane, predvsem teži vzbujati vizualni učinek in v njej nič ne pominja na zapleteno orkestracijo Vitezove nočne simfonije.

Pesem *Pahuljice* prav tako v marsičem spominja na pesem v prozi *Pahuljice snežne* Desanke Maksimović. Isti motiv: dekletce sprašuje, kaj so to snežinke. Pri Desanki Maksimović uvodni stavek izzveni v vprašanju: »Mama, znaš li mi reči šta su to pahuljice snežne?« in besedilo se razrašča v obliki treh možnih odgovorov, treh predpostavk, ki jih pesem niti ne potrdi niti ne ovrže, tako da se na koncu ponovi uvodno vprašanje.

Nasiha Kapidžić-Hadžić začena na podoben način:

Pitaš me, djevojčice,
šta su to pahuljice,

potem pa vzbuja slutnjo, da se dá še drugače odgovoriti na neznano, kot po ustaljenih izkušnjah, ki niso vedno zanesljive. Ne meneč se za resnico, se pesnica kot dekletce predaja ugibanju in v njeni pesmi se kot nešteto belih kosmičev porajajo najrazličnejši odgovori, vedno na robu možnosti novih spoznanj, ki jih bo prinesel čas:

Ko bi znao, ko će znati?!
Ima dana, da se shvati.

Medtem ko pri Desanki Maksimović veje iz lepote snežink ledeni dih in tu-
robnost

(Da nisu one zvezde pomrle od mraza i postale tako srebrnasto bele i
hladne?

Da nisu one belo cveće sa meseca, razvejano nestašnim vetrom?

Da nije na nebu suviše hladno, pa ozeblu beli leptiri dolaze na staro sunce
da se ogreju?)

so pri Nasihi snežinke vesele, bleste v belini, so kot beli puh, kot nasmejani
listki in drobcena bela pisma ali bujno belo cvetje, ki se usiplje iz nebesnih sa-
dovnjakov.

Cepprav sta si ti dve pesmi v nekaterih točkah svoje obdelave zelo blizu, ven-
dar jima lirična vsebina, čustvena obarvanost in oblika dajejo pečat povsem
individualnih značilnosti avtorja: snežinke Desanke Maksimović spominjajo na
ples strupeno mrzlih, bleščečih se snežnih kristalov, v pesmi Nasihe Kapid-
žić-Hadžić pa na mehko, toplino, razigranost. Razlike so še večje v oblikovni
urejenosti obeh pesmi: proza v eni in kitica z rimo v drugi ter refren, ki napo-
veduje drugačna spoznanja, ko bo čas za to.

V ustvarjalni dejavnosti Nasihe Kapidžić-Hadžićeve je zbirka *Od tvog gra-
da do mog grada* nadaljevanje njenih najboljših pesmi v zbirkah *Skrivene priče*
in *Vezeni most*, hkrati pa nakazuje, da je njen ustvarjalni interes ubral nove
smeri: predvsem nekoliko spremenjen odnos do narave, izkazano nagnjenje do
miniatur, ki po barvitosti pesniške govorice spominjajo na klene prisposode iz
ljudskih ugank. Naposled še vse bolj izrazita težnja, da bi dosegla zvočno-rit-
mično čistost verza.

Nasiha Kapidžić-Hadžić si je začrtala meje svojega pesniškega in miselne-
ga sveta, in če se kdaj primeri, da v svojih pesmih obravnava zelo znan motiv,
se ji posreči ohraniti izvirnost in čar pristnega doživetja, podanega v pesmi s
svojevrstnim zvokom in ritmom.

Slabše so tiste njene pesmi, ki so jih navdihnile otroške igre in šolske ob-
veznosti, toda le-teh je malo, po vsem sodeč je pesnica tudi sama uvidela, da
njena nadarjenost ne ustreza taki zvrsti pesniške izpovedi.

Naposled je treba poudariti, da celotnemu vtisu te lirično ubrane pesniške
zbirke pripomorejo tudi ilustracije Željka Marjanovića, ki s svojim barvnim in
oblikovnim bogastvom vizualno konkretizirajo bujno razcvetje stihov Nasihe
Kapidžić-Hadžićeve.

Prevedla Gema Hafner

Zusammenfassung

Mit zwei Beiträgen werden zwei Werke der Dichterin Nasiha Kapidžić-Hadžić
aus Bosnien vorgestellt. Die Sammlung *Kad si bila mala* (Als du klein warst) ist so-
eben auch in slovenischer Sprache erschienen. Das ist eine ungewöhnliche Schöpfung
in der heutigen Kinderpoesie. Die Dichterin hat im Mosaik winziger, lyrisch gestimm-
ter Geschichten die Phantasiekinderwelt aufgefangen, wie sie sich ihr in der engen
Verbundenheit zwischen Mutter und Tochter eröffnet hat. Der Weg zu dieser Welt
führt über die spontane, originelle Kindersprache, der die Dichterin feinführend zu-
hörte. Das zweite Werk ist die Sammlung von Gedichten *Od tvog grada do mog gra-
da* (Von deiner Stadt zu meiner Stadt). Der poetische Wortlaut insgesamt spricht vom
Kind, anwesend ist aber auch die Entzückung der Dichterin für die Natur, die sich
diesmal in einer etwas veränderten Beziehung vorstellt. Schon bekannte Motive aus
der Kinderpoesie reicht sie auf eine neue, originelle Weise dar.